

BOSHLANG‘ICH SINF ONA TILI DARSLARIDA LUG‘AT USTIDA ISHLASHNING SAMARALI USULLARI

Rasulova Sarvinoz

O‘zbekiston Milliy pedagogika universiteti „, Ta‘lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi ” yo‘nalishi 1- bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang‘ich sinflarda o‘quvchilarning lug‘at boyligini kengaytirish, so‘z ma‘nolarini anglash, nutq madaniyatini shakllantirish va ona tili darslarida lug‘at ustida ishlashning samarali metodlari yoritilgan. Lug‘at ishlarining o‘quv jarayonidagi o‘rni, o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, nutqiy faollik va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil etilgan. Maqolada zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar asosida lug‘at ustida ishlashning takomillashgan usullari haqida fikr yuritiladi.

Kalit so‘zlar: lug‘at ishi, so‘z boyligi, ona tili, metod, interfaol usullar, kommunikativ kompetensiya, boshlang‘ich ta‘lim, nutq rivoji.

РОЛЬ ЛЕКСИЧЕСКОЙ РАБОТЫ В НАЧАЛЬНОМ ОБУЧЕНИИ РОДНОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация: В статье анализируются эффективные методы работы над словарем на уроках родного языка в начальных классах, значение лексической работы в развитии речи учащихся, расширении словарного запаса, формировании грамотной и связной речи. Рассматриваются современные педагогические технологии, инновационные подходы и роль учителя в организации лексических упражнений.

Ключевые слова: словарная работа, лексика, речь, метод, развитие, обучение, педагогические технологии.

THE ROLE OF VOCABULARY WORK IN PRIMARY SCHOOL MOTHER TONGUE CLASSES

Annotation: This article analyzes effective methods of vocabulary development in primary school mother tongue lessons, focusing on improving students' lexical knowledge, speech skills, independent thinking, and communication competence. It also discusses modern pedagogical approaches, interactive strategies, and innovative techniques that enhance vocabulary learning in young learners.

Key words: vocabulary work, language learning, lexical competence, primary education, methodology, communication skills.

Boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning nutq madaniyati, tafakkuri, idroki va mustaqil fikrlash qobiliyatlari shakllanadigan eng muhim davrdir. Aynan shu jarayonda lug'at boyligini oshirish, so'zlarning to'g'ri yozilishi, to'g'ri talaffuzi va ma'nolarini anglashga katta e'tibor qaratiladi. Lug'at ustida ishlash o'quvchining savodxonligini oshiradi, nutqini boyitadi, matnni to'g'ri tushunib, o'z fikrini ravon ifodalashiga yordam beradi.

Ona tili darslarida lug'at ustida ishlash o'z-o'zidan emas, balki metodik asoslangan, tizimli jarayon sifatida olib borilishi zarur. Chunki lug'at ishi o'quvchilarda bilim olishga qiziqish uyg'otadi, ularda so'zlar dunyosiga nisbatan e'tibor va ongli munosabatni shakllantiradi. O'quvchi so'zning ma'nosini chuqur anglashi orqali uning mazmuniy nozikliklarini tushunishni boshlaydi. Lug'at ustida ishlashning samaradorligi, avvalo, o'qituvchining tanlagan metod va usullariga bog'liq. An'anaviy metodlar bilan bir qatorda interfaol usullardan foydalanish o'quvchilar lug'at boyligini yanada tez va oson egallashlariga imkon yaratadi. "Aqliy hujum", "Klaster", "Insert", "Tabaqalashtirilgan o'qitish", "Baliq skeleti", "Rolli o'yin", "So'z o'rni", "Top o'yinlari", "Zanjirli so'zlar" kabi metodlar bu jarayonni qiziqarli va samarali qiladi. Lug'at ustida ishlashning metodik jihatlari o'z ichiga ko'plab yo'nalishlarni oladi: yangi so'zlar bilan tanishtirish, ularning ma'nosini izohlash, sinonim-antonym juftliklarini topish, ko'chimli ma'nolarni aniqlash, iboralar ustida ishlash, matndan yangi so'zlarni ajratish, tasviriy ifodalarni o'rganish va hokazo. Ushbu usullar o'quvchilarning nutqiy savodxonligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun har bir yangi so'z – bu yangi tushuncha, yangi tasavvurlar olamiga ochilgan eshikdir. Shu sababli o'qituvchi so'zlarni quruq yodlatish bilan cheklanmasdan, ularning mazmunini amaliy misollar, o'yinlar, rasmlar, predmetlar va interfaol topshiriqlar orqali mustahkamlashi zarur.

Lug'at ishlarida o'quvchilarning yosh xususiyatlari muhim o'rin tutadi. 1-sinf o'quvchilari uchun ko'rgazmalilik asosiy metod bo'lsa, 2–4-sinflarda mustaqil fikrlashni rivojlantiruvchi topshiriqlarga ko'proq e'tibor qaratiladi. Masalan, matndan yangi so'zlarni topish, ularning ma'nosini lug'atdan izlash, ma'no jihatdan mos bo'lgan so'zlarni tanlash, gap tuzish, kichik matn yaratish kabi topshiriqlar o'quvchilarda faollik uyg'otadi va mustaqillikni rivojlantiradi. Zamonaviy ta'lim tizimida lug'at ustida ishlash jarayoni raqamli texnologiyalar bilan ham boyitilmoqda. O'quv animatsiyalari, elektron lug'atlar, multimediya platformalari o'quvchining so'zlarni tez eslab qolishiga yordam beradi. Masalan, Quizlet, LearningApps, Wordwall kabi platformalar lug'at boyligini oshirishda juda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Shuningdek, "Milliy o'quv dasturi"da lug'at ustida ishlashning yangi yondashuvlari belgilangan. Unda so'zlarni kontekstdan kelib chiqib o'rganish, o'quvchini faol fikrlashga undash, so'zlar ustida mustaqil tahlilni kuchaytirish kabi talablar qo'yilgan. Bu esa o'qituvchidan yangicha yondashuv, ijodkorlik va metodik mahoratni talab etadi. Lug'at ustida ishlash o'quvchining nafaqat nutqiy rivojiga, balki ma'naviy dunyosiga ham ta'sir ko'rsatadi. Til – millatning ma'naviy qadriyatlarining asosiy ko'zgusi bo'lgani sababli, so'zlarning mazmuni bilan chuqur tanishgan bola o'z milliy qadriyatlarini ham teran anglay boshlaydi. Shu bois lug'at ishlari nafaqat tilni o'rgatadi, balki yosh avlodni tarbiyalaydi. Ona tili darslarida lug'at ishlarining samarali tashkil etilishi o'quvchilarning matnni to'g'ri tushunish, o'z fikrini ravon, izchil, mantiqiy bayon etish, og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish imkonini beradi. Bu esa kelajakda ular uchun muhim hayotiy ko'nikma – kommunikativ kompetensiyaning shakllanishiga xizmat qiladi. Lug'at ishlarida o'qituvchi rahbar, yo'l ko'rsatuvchi, motivator sifatida ishtirok etadi. U o'quvchida qiziqish uyg'otishi, har bir so'zni o'rganish jarayonini hayotiy misollar bilan bog'lashi zarur. Shunda lug'at boyligi tabiiy, bosqichma-bosqich va mustahkam shakllanadi.

Boshlang'ich sinflarda lug'at ustida ishlash jarayoni nafaqat o'quvchi lisoniy malakasini, balki uning tafakkuri, tasavvuri, diqqat-e'tibori, xotirasini ham rivojlantiradi.

Bu jarayonning uzluksiz olib borilishi o‘quvchilarning umumiy o‘quv kompetensiyalarini boyitadi.

Xulosa qilib aytganda, lug‘at ustida ishlash boshlang‘ich ta‘limning eng asosiy tarkibiy qismlaridan biri bo‘lib, u o‘quvchining har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi. Zamonaviy metodlar, interfaol mashg‘ulotlar, innovatsion yondashuvlar lug‘at boyligini samarali oshiradi. O‘qituvchining mahoratli yondashuvi orqali o‘quvchilar tilning boyliklarini ongli ravishda egallaydi, mustaqil fikrlash va nutq madaniyatini rivojlantiradi. Tilni puxta o‘rgangan avlod esa millat taraqqiyotining asosiy tayanchidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev nutqlari. — Toshkent, 2022.
2. “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonun. — Toshkent, 2020.
3. “Milliy o‘quv dasturi” hujjatlari. — Toshkent, 2021.
4. Sobirova M., Xo‘jayev M. Ta‘lim va tarbiyaning nazariy asoslari. — Toshkent: BOOKMANY PRINT, 2023.
5. Rahmonova D. Boshlang‘ich sinflarda ona tili o‘qitish metodikasi. — Toshkent, 2019.